

BÖLÜM 4 NÜFUSUN GELİŞİMİ, DAĞILIŞI ve NİTELİKLERİ

KONULAR

- NÜFUS ve NÜFUS SAYIMLARI
- Nüfus Sayımları Neden Yapılır?
- DÜNYA NÜFUSUNUN TARİHSEL ARTIŞI ve DEĞİŞİMİ
- DÜNYA'DA NÜFUSUN ALANSAL DAĞILIŞI
- Kıtaların Nüfusları
- Dünya'da Nüfus Artışı
- NÜFUS PİRAMİTLERİ ve ÖZELLİKLERİ

TEMEL KAVRAMLAR

- Bağımlı Nüfus
- Neolitik
- Paleolitik
- Nüfus Piramidi
- Sanayi Devrimi

NÜFUSUN GELİŞİMİ, DAĞILIŞI ve NİTELİKLERİ

NÜFUS ve NÜFUS SAYIMLARI

Sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısına **nüfus** denir.

Dünya Nüfus Günü'nün Amblemi

Bir ülkede yaşayan bütün insanların demografik, ekonomik, sosyal verilerinin toplanması ve bu verilerin değerlendirilmesi işlemine **nüfus sayımı** denir.

Tarih boyunca gerek İslam gerek Türk dünyasında gerekse Hıristiyan batı dünyasında demografinin ilgi sahasını oluşturan nüfus sayımları ve çeşitli istatistikler yapılmıştır.

Bu sayım ve istatistiklerin bir bölümünün somut neticeleri elde olmamasına rağmen yapıldığı bilinmektedir.

Hz. Ömer devrinde müslümanlar ve gayri müslümlerden alınan vergilerle ilgili tutulan kayıtlar, askerlere verilen maaşlar bir istatistik sayılabilir ve o devrin nüfus özelliklerinin bir bölümü hakkında bilgi verir.

Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Osmanlılar zamanlarında devletlerin temel siyasetini belirleyecek, bölgeler arası dengeleri koruyacak çeşitli ölçüm ve sayımlar yapılmıştır.

Batı dünyasında, nüfus sayımlarının tarihi Roma İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. 1086'da İngiltere, 1328'de Fransa'nın genel nüfusunu belirlemeye yarayan istatistik belgeleri mevcuttur. Ortaçağ Avrupası'na ait bu belgeler gerçek anlamda nüfus sayımları değildir. Genellikle özel ve olağanüstü bir durum karşısında belirlenen vergileri toplayabilmek için yapılmış sayımlardır. Bu sayımlarda bir şehrin tüm nüfusu değil, sadece belli bir zenginliğe sahip kesim ve belirli bir yaşın üstünde olup eli silah tutabilen insanlar sayılmıştır.

I. Selim , II. Bayezid, Fatih Sultan Mehmet, II. Murat, Kanuni Sultan Süleyman döneminde nüfusla ilgili çeşitli istatistik belirmeler yapılmıştır.

İlk kapsamlı nüfus sayımı II. Mahmut döneminde 1831 yılında yapılmıştır. Bu sayımda orduya asker vermeyen (Basra, Yemen, Mısır, Tunus, Cezayir, Trablus-garp) bölgeler bu sayımın dışında tutulmuştur.

Osmanlı Devleti bu sayımlarla; müslüman olan ve olmayan nüfusu belirlemeyi ayrıca II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılıp yerine yeni bir ordunun kurulması için ülke genelinde aktif gücün yani askere alınabilecek müslüman erkek nüfusu, bir taraftan da ülke sınırlarında cizye alabileceği gayri müslüm nüfusu tesbit etmek istemiştir.

Dünya nüfusun önemli bir bölümünü oluşturması bakımından Çin'de yapılan nüfus sayımları çok önem taşır. Bu ülkede ilk nüfus sayımı 1953'te, ikincisi 1982'de gerçekleştirilmiştir. Böylece, Dünya nüfusun % 20'si belirlenmiştir.

NÜFUS SAYIMLARI NEDEN YAPILIR?

Bir ülke kalkınma hedeflerine ulaşmak istiyorsa bütün kaynaklarını gerçekçi bir analize tabi tutmalıdır. Nüfus bir ülkenin en önemli kaynaklarından biridir. Bir ülkede nüfusun miktarı, artış hızı, nitelikleri, ekonomik faaliyet alanlarına dağılımı, yaş ve cinsiyet yapısı gibi özellikler planlı bir kalkınma için gereklidir. Çağdaş nüfus sayımlarının yapılmasının temel amacı herşeyden önce nüfusun niteliklerini belirlemektir.

Örneğin 1990 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ülkemizde bağımlı nüfus oranı % 65 düzeyindedir. Yani Türkiye'de çalışma çağındaki her 100 kişiye 65 kişi düşmektedir. Bağımlı nüfus içinde en büyük pay çocuk nüfustur. Ekonomik yönden aktif olmayan ve genellikle tüketici olan bu nüfus grubunun fazlalığı, istihdam olanaklarının arttırılmasını gerekli kılmaktadır.

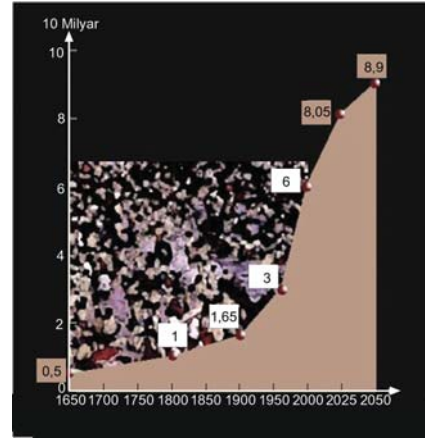
Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında üretim, tüketim ve çevre ilişkileriyle ilgili planlama çalışmaları için gereklidir. Çünkü yetişkinlerin tüketimi ile çocukların tüketimi hem nitelik hem de nicelik bakımından farklıdır.

Eğitim ve sağlıkla ilgili yatırımların ülke genelinde planlanması içinde toplam nüfus, nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılışının bilinmesi gereklidir. Örneğin, yaşlı nüfusun artması sosyal güvenliğe yapılan yatırımların artırılmasını gerektirir.

Nüfus sayımlarının yapılmasındaki başlıca amaçlar:

- Ülkenin toplam nüfusunu belirlemek
- Nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımını belirlemek
- Nüfusun eğitim durumunu belirlemek
- Nüfusun istihdam alanlarına dağılımını belirlemek
- Kır ve kent nüfusunu belirlemek
- Ülkedeki göç hareketlerini belirlemektir.

DÜNYA NÜFUSUN TARİHSEL ARTIŞI ve DEĞİŞİMİ

Dünya nüfus artışı

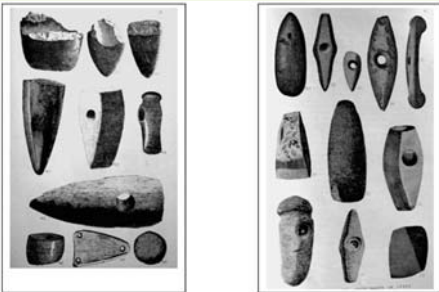
Dünya nüfusu geçmiş çağlardan günümüze genel olarak artmıştır. Demografi (nüfus bilimi) uzmanları geçmişte nüfus artışının hızlandığı 3 dönem olduğunu belirlemişlerdir:

- Dünya nüfusunda ilk sıçrama insanların alet yapımı bulmasıyla başlamıştır. Alet yapımı avlanmayı kolaylaştırmış, yetersiz beslenme azalmış, vahşi hayvanlara karşı korunma imkanı artmıştır.

Paleolitik ve Neolitikte insanlar 30 yıl kadar yaşıyorlardı.

Paleolitik devir insanları

Neolitik devre ait obsidyen aletler

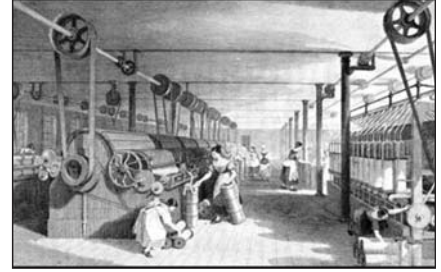

Neolitik devre ait temsili yerleşimler

- Dünya nüfusundaki ikinci sıçrama Neolitik'te yaşanmıştır. Neolitik dönem, insanlık tarihinin en önemli aşamalarından biri, büyük olasılıkla en önemlilerindedir. Neolitik'te insanlar ekolojik baskıları bir ölçüde de olsa aşmış, doğaya hakim olmaya başlamışlardır. Yaklaşık 10.000 yıl önce yaşamış neolitik dönem (Yenitaş çağı) insanların yerleşik düzene geçtiği devirdir. Neolitikte bazı bitkiler tarıma alınmış, birçok hayvan evcilleştirilmiştir. Avcılığın

yerini hayvancılık, toplayıcılığın yerini tarım almıştır. Türkiye'de Çayönü (Diyarbakır), Caferhöyük (Malatya), Alişar (Yozgat), Tilkitepe (Van), Fikirtepe (İstanbul), Çatalhöyük (Konya) ve Hacılar (Burdur) neolitik çağa ait yerleşimlerden sadece birkaçıdır.

- Dünya nüfusunda üçüncü büyük sıçrama sanayi devrimi ile gerçekleşti.

1750–1800 yılları arasında gerçekleşen sanayi devrimi ile birlikte en fazla nüfus artışı Avrupa Kıtası'nda oldu.

- Dünya nüfusundaki üçüncü büyük sıçrama Sanayi Devrimi ile gerçekleşti. 18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime uygulanması ile buhar gücüyle çalışan makinelerin icadı Avrupa'da sermaye birikimini artırdı. Sağlık ve beslenme alanlarında yaşanan ilerlemeler, yaşam düzeyini yükseltti. Ölüm hızı düşmesine rağmen doğum hızı düşmediği için Dünya nüfusu 1850'lerde yaklaşık 1 milyara yaklaştı.

Sanayi devrimini doğuran başlıca nedenler

- XVI. yüzyıldan itibaren Avrupa nüfusunun hızla artması
- Tarım alanında yaşanan gelişmelerin tarımsal iş gücüne duyulan gereksinimi azaltması ve kentlere göçün artması
- Coğrafi keşifler sonucu Avrupa'nın zenginleşmesi (sömürgecilik)

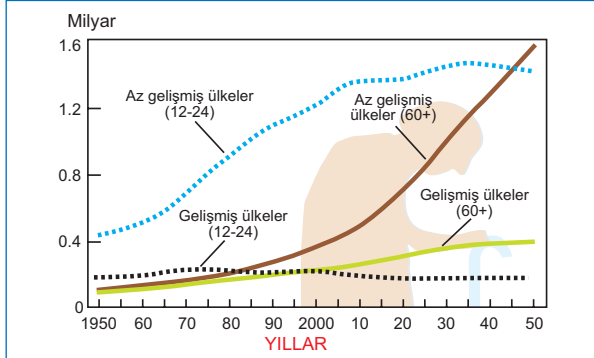
1950–2000 yılları arasında Dünya'da önemli bir nüfus artışı olmuş bu artış nüfus bilimcilerce **nüfus patlaması** olarak nitelendirilmiştir.

Nüfustaki en hızlı artışlar özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşir. Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı düşüktür ve nüfus durağanlaşmıştır.

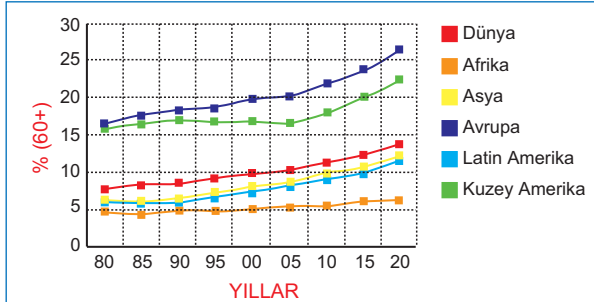
Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızını azaltan başlıca sebepler

- Ekonomik kalkınmanın yükselmesi
- Şehirleşme oranının yükselmesi
- Eğitim ve kültürel gelişmenin artması ve ülke geneline yayılması
- Aile planlaması çalışmalarına verilen önemin fazlalığı

- ★ Yapılan araştırmalar Dünya nüfusundaki artışın 50–100 yıl kadar süreceğini, sonrası duracağını göstermektedir. Yani bu sürede 10–15 milyara ulaşan dünya nüfusu sabitlenecektir.

Yukarıdaki grafik incelenirse az gelişmiş ülkelerde 12–24 yaş grubundaki nüfusun 2000 yılından sonra da 30–35 yıl kadar daha artmaya devam edeceği, gelişmiş ülkelerde ise aynı yaş grubunun 1970'li yıllardan itibaren azalmaya başladığı 2000 yılından sonra da azalmanın devam ettiği ve edeceği görülmektedir. 60+ üstündeki nüfus hem az gelişmiş hem gelişmiş ülkelerde artmaya devam edecektir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde bu yaş grubundaki artış daha hızlı olacaktır.

Yukarıdaki grafik incelenirse toplam nüfus içinde 60 yaş üstündeki nüfusun en fazla olduğu kıtanın Avrupa kıtası olduğu, en az olanın ise Afrika kıtası olduğu görülür. Buradan gelecekte yaşlı nüfusu en az, genç nüfusun en çok olduğu Afrika kıtasında nüfus artış hızının en fazla, Avrupa Kıtası'nda en az olacağı yorumu yapılabilir.

DÜNYA'DA NÜFUSUN ALANSAL DAĞILIŞI

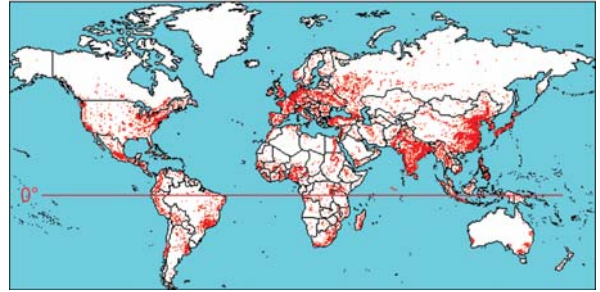
YERYÜZÜNDE NÜFUS DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Doğal faktörler

- İklim (Sıcaklık, yağış)
- Bitki örtüsü
- Denizler, okyanuslar
- Arazi yapısı
- Su kaynakları
- Yerçekimleri (engebe, yükselti)
- Toprak özellikleri

Ekonomik faktörler

- Tarım ve hayvancılık
- Sanayi
- Ulaşım
- Turizm
- Yeraltı kaynakları

Haritanın incelenmesiyle Dünya nüfusunun yeryüzüne eşit ve dengeli dağılmadığı görülmektedir.

Dünya nüfus yoğunluğu haritasında yoğunluğun fazla olduğu alanlar.

- Avrupa kıtası genel olarak yoğun nüfuslanmıştır. Bu kıtanın kuzeyindeki Norveç, İsveç, Finlandiya ve İzlanda kıtanın en seyrek nüfuslanmış ülkeleridir. Bu ülkelerde yerleşmeler daha çok iklim koşullarının elverişli olduğu güney bölgelerinde toplanmıştır.
- Güney ve Güneydoğu Asya ülkeleri (Pakistan, Hindistan, Bangladeş, Çin, K. Kore, G. Kore, Japonya, Tayvan, Sri Lanka, Filipinler, Endonezya, Malezya...)
- Kuzey Amerika'nın özellikle doğu kıyıları ile Kanada–ABD arasındaki Göller Bölgesi
- Güney Amerika'da Brezilya ve Arjantin'in doğusu ile kıtanın batısında And dağları
- Afrika Gine körfezi çevresi, Mısır'da Nil kıyıları, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin güney ve güneydoğu kıyıları
- Avustralya'nın güneydoğu ve güneybatı kıyıları yeryüzünün en fazla nüfuslanmış yerleridir.

Dünya nüfus yoğunluğu haritasından nüfusun seyrek olduğu alanlar:

- Asya Kıtası'nın doğusu ve kuzey kıyıları, Tibet Platosu, Moğolistan
- Avustralya'nın iç kısımları
- Grönland Adası ve Antarktika Kıtası
- Güney Amerika'da Amazon Havzası
- Kuzey Afrika'nın iç kısımları
- İskandinav Yarımadası'nın kuzeyi
- Kanada'nın kuzeyi ve Alaska yeryüzünün en az nüfuslanmış yerlerdir.

Antarktika

Antarktika ve Grönland Adası'nın iç kısımları ile kutba yakın adalarda yıl boyu düşük sıcaklık nüfuslanmayı çoğu yerde olanaksız hale getirmiştir. Antarktika'da araştırma istasyonları dışında yerleşik yaşam yoktur. Kuzey kutbunda çok az da olsa nüfus vardır.

Himalayalar

Orta kuşakta Himalayalar, Alpler, Kayalık dağlar gibi yüksek bölgeler az nüfuslanmıştır. Çünkü Dünya daha çok yerden yansıyan ışınlarla ısındığı için yükseldikçe sıcaklık her 200 m.'de 1 °C azalmaktadır. Buralarda iklim şartları tarımsal üretimi olanaksız hale getirmektedir. Bu tip alanlarda çok az olan nüfus daha çok göçebe hayvancılık yapar.

Tropikal yağmur ormanları

Yağmur ormanlarında sıcaklık ve nem yıl boyu çok yüksektir. Nemin fazla olması sıcaklıkların daha da yüksek hissedilmesine neden olur. Bu yüzden Ekvatorial bölgede alçak alanlar az nüfuslanmış, nüfus daha çok 1000-3000 metreler arasında toplanmıştır.

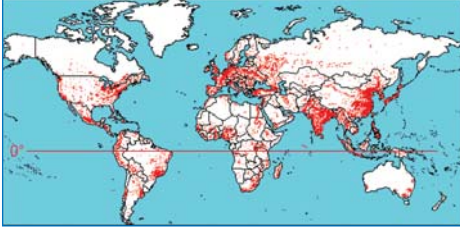

Sahra Çölü

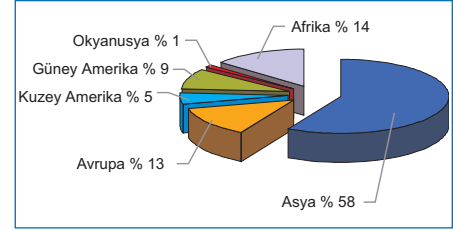
Dönenceler ile 30° enlemleri çevresindeki tropikal çöllerde nüfus daha çok iklimin tarım üzerindeki güvensizliğini ortadan kaldırmak için ırmak boyları ile yeraltı sularınca zengin vahalara yerleşmiştir.

Sahra Çölü gibi tropikal çöller ile Gobi, Taklamakan, Kızılıkum gibi orta kuşak çöllerinde ırmak boyları ve vahalar dışında nüfus çok azdır. Çünkü bu bölgelerde yıllık yağış çok azdır, topraklar aşırı tuzlu ve kireçli olduğu için tarıma uygun değildir. Doğal bitki örtüsü hayvancılık yapmayı neredeyse olanaksız hale getirir.

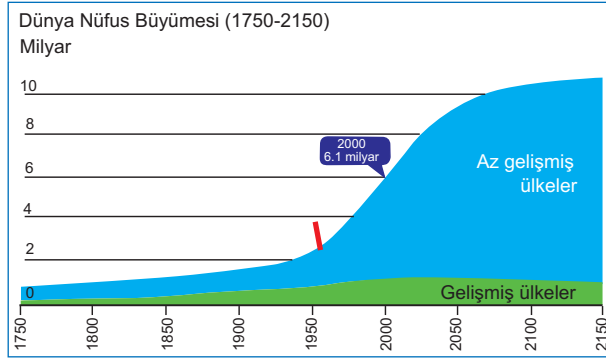
KITA NÜFUSLARI NEDEN FARKLIDIR?

Yeryüzünde nüfus yoğunluğunun fazla olduğu alanlar

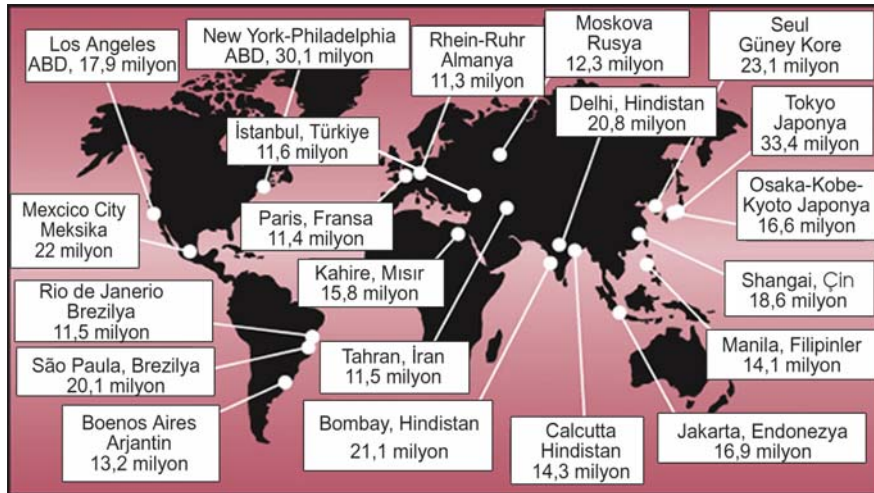
2005 yılında kıta nüfuslarının Dünya nüfusuna oranları (Dünya Bankası)

Dünya'daki az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin geçmiş, günümüz ve yakın bir gelecekteki nüfus artış tahminleri

100-150 yıllık yakın gelecekte Dünya nüfusunda az gelişmiş ülkelerin payının çok daha fazla olacağı tahmin edilmektedir.

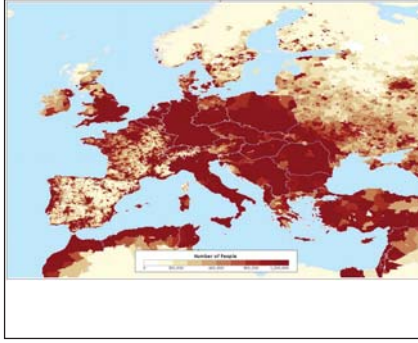
- 1950-2000 yılları arasında tüm Dünya'da nüfus hızlı artmıştır. Gelişmişliği düşük ülkelerin nüfuslarının 2100 yılından sonra daha yavaş artacağı öngörülmektedir.
- Gelişmiş ülkelerin nüfuslarının 2000-2150 arasında çok fazla değişmesi beklenmektedir.

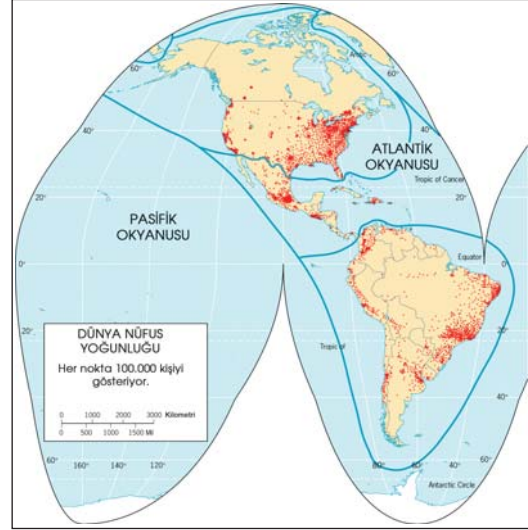
Dünya'nın en fazla nüfuslanmış 20 kenti (2004)

NÜFUSUN GELİŞİMİ, DAĞILIŞI ve NİTELİKLERİ

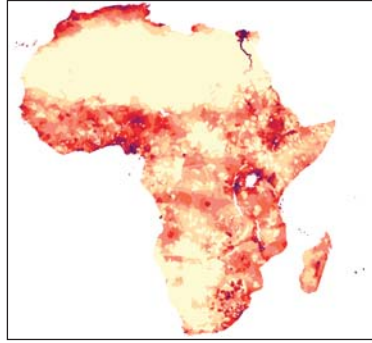
Kıtaların nüfus Yoğunluğu Fazla ve Az Bölgeleri

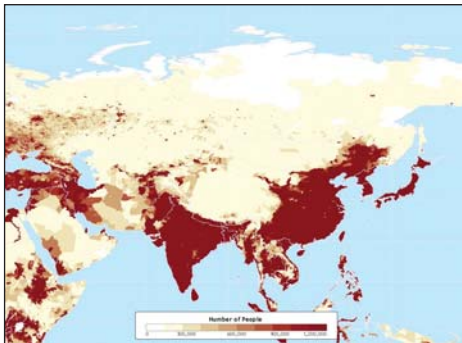
1950'li yıllarda Dünya nüfusunun % 25'ini oluşturan Avrupa Kıtası'nın nüfusu 2000'li yıllarda Dünya nüfusunun yaklaşık % 12,5'ine karşılık gelmektedir. Bu kıtada nüfus artış hızı hızlı bir şekilde düşmektedir.

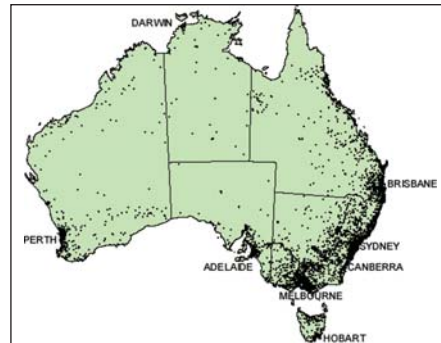
Gelişmişlik oranı Kuzey Amerika Kıtası'ndan daha düşük olduğu için nüfus artış hızı Güney Amerika Kıtası'nda daha fazladır.

Afrika Kıtası'nda doğurganlık yüksek olduğu için nüfus artış hızı da yüksektir. Ortalama yaşam süresinin kısa olduğu bu kıtada yaşlı nüfus oranı en az, genç nüfus oranı en çoktur.

Asya kıtasının nüfusu 1950–2000 arasında iki katına çıkmıştır. Yüzölçümü en büyük olan bu kıta Dünya nüfusunun da % 50'den çoğuna sahiptir.

Avustralya'da nüfus daha çok ülkenin güneydoğu, batı ve güneybatı kıyılarında toplanmıştır. Ülkenin iç kısımları tropikal çöl ikliminin etkisindedir ve az nüfuslanmıştır.

Dünya'da Nüfus Artışı

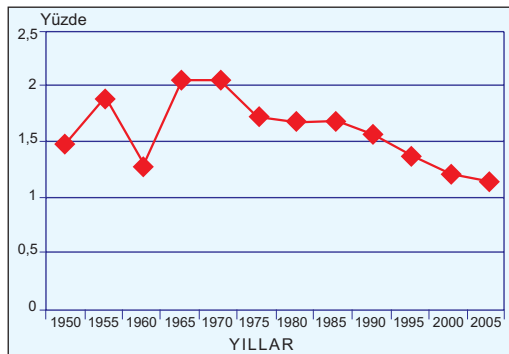
Yıllar	Artış Oranı (%)
1950	1,47
1955	1,89
1960	1,33
1965	2,07
1970	2,07
1975	1,73
1980	1,69
1985	1,70
1990	1,58
1995	1,38
2000	1,22
2005	1,15

1950–2005 yılları arasında Dünya nüfusunun artış oranları (Dünya Bankası)

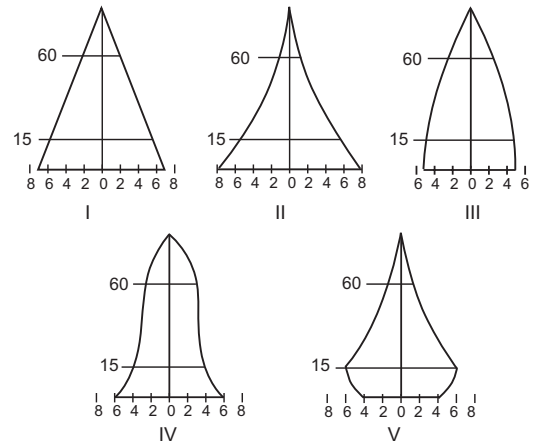
Dünya nüfusu genel olarak bir artış trendindedir. Büyük savaşlar doğal afetler ve salgın hastalıklar nedeniyle artış hızı zaman zaman negatif olsada insan nesli sürekli artmıştır.

Birleşmiş Milletler verilerine göre Dünya nüfusu 1994'te 5,7 milyar, 2000 yılında 7 milyara ulaşmıştır. Yeryüzündeki doğal kaynakları arttırmanın bir sınırı olduğunu ve doğal kaynakların sürekli azaldığını düşünürsek, nüfus artışının çok önemli bir sorun olduğunu anlayabiliriz.

Dünya'da nüfus artışı yavaşladıkça, toplam nüfus içinde yaşlıların payı artmaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarında nüfus giderek yaşlanırken, Asya Kıtası'nda yaşlanma eğilimine girmiştir.

Nüfus artışını etkileyen faktörler

- Toplam nüfusta genç ya da yaşlı nüfus oranı
- Uzun süreli savaşlar, salgın hastalıklar
- Ekonomide tarımın veya sanayinin ağırlık taşıması
- Kadının evlenme yaşı: Kadınlar ilk çocuklarını 18 yaş yerine 23 yaşındayken Dünya'ya getirirse Dünya nüfus artışı yaklaşık % 40 oranında azalacaktır.
- Kız çocuklarının eğitim seviyesi
- Dinsel inanışlar
- Doğal afetler
- Erkek çocuk sahibi olma düşüncesi
- Nüfusun kentel ve kırsal dağılımı
- Okullaşma oranı, ülkenin gelişmişlik düzeyi

NÜFUS PİRAMİTLERİ ve ÖZELLİKLERİ

Ülkelerin nüfus yapılarının özelliklerini gösteren piramitler

Düzgün üçgen şekilli piramit (I)

Yüksek doğum ve ölüm oranına sahip gelişmişlik derecesi düşük ülkelerin nüfus piramididir. (Bangladeş, Sudan, Etiyopya)

Kenarları içe dönük piramit (II)

0-5 yaş grubunda ölüm oranlarının azalmaya başladığı; ancak doğum oranının yüksek olduğu ülkelerin nüfus piramididir. (İran, Kenya, Nijerya)

Arı kovanı şeklinde piramit (III)

Doğum ve ölüm oranlarının düşük olduğu ülkelerin piramididir. Doğum oranı azaldığından piramidin tabanı dardır. Ayrıca düzgün üçgen şekilli ve kenarlı içe dönük piramite göre yaşlı nüfus daha fazladır. İngiltere, İsveç, Danimarka, Almanya gibi gelişmiş ülkenin nüfus piramididir.

Çan şeklinde piramit (IV)

Uzun bir süreçte düşük doğum ve ölüm oranını yaşadıkdan sonra doğum oranının arttığı ülkeler (ABD, Kanada)

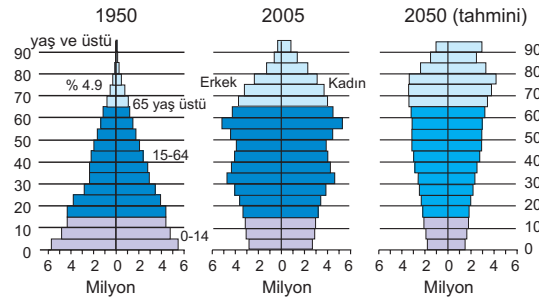
Asimetrik şekilli piramit (V)

Doğum oranında hızlı bir düşüş olan, ölüm oranının da düşük olduğu piramittir. Türkiye'nin 1997 ve 2000 yılı nüfus sayımlarında elde edilen piramit buna benzerdir. Önemli nüfus sorunları yaşadıkdan sonra hızlı bir şekilde gelişen japonya'nın nüfus piramidi de asimetrik şekillidir.

Nüfus piramitlerinin incelenmesi sırasında dikkat edilmesi gereken özellikler:

- Nüfus piramitleri herhangi bir yerin nüfus özelliklerini göstermede temel araçlardan biridir.
- Nüfus piramitlerine bakılarak bir ülkedeki nüfus hareketleri, nüfus özellikleri, yaş grupları, cinsiyeti durumu ve ekonomik özellikler hakkında yorum yapılabilir.
- Nüfus piramitleri durağan değildir. Ülkelerin ekonomik, eğitim ve sağlık alanındaki gelişmeleri nüfus piramitlerinin de değişmesine neden olur.
- Nüfus piramitlerinde yaş grupları genel olarak 0 - 14 yaş arası çocuk, 15 - 64 yaş arası yetişkin (çalışan veya üretici) 65 yaş ve üstü ise yaşlı nüfus olarak kabul edilir.
- Bir ülkede nüfusun yaş gruplarına dağılımının bilinmesi, insanların ihtiyaçlarını ve sosyal durumlarını belirlemek bakımından önemlidir.
- Doğum oranı yüksek ülkelerde çocuk ve genç nüfus oranı fazla, yaşlı nüfus oranı azdır. Yani çocuk bağımlı nüfus oranı yüksektir. Çalışan nüfusun bakım zorunda olduğu nüfus fazladır.
Çocuk nüfusun fazlalığı eğitime ayrılacak kaynakların da fazla olmasını gerektirir.
- Doğum oranı az ise çocuk nüfus oranı düşük, orta yaş ve yaşlı nüfus oranı fazladır. Bu tür ülkelerde çalışan nüfus fazladır, bağımlı nüfus azdır.

- Nüfus piramitlerinde nüfusun cinsiyete göre dağılımı da belirlenir. Cinsiyet oranları her ülkede aynı değildir. Ayrıca bir ülkenin bölgelerinde de farklı olabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusta kadın nüfus fazladır, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfus içinde erkek nüfus fazladır. Herhangi bir yerdeki kadın ve erkek nüfusunda göçlerde etkili olur. Göç olan ülke veya bölgelerde erkek nüfus fazladır. Ayrıca yakın geçmişinde savaş geçiren ülkelerde kadın nüfus oranı fazladır.

Nüfus Piramitlerinin Yorumu

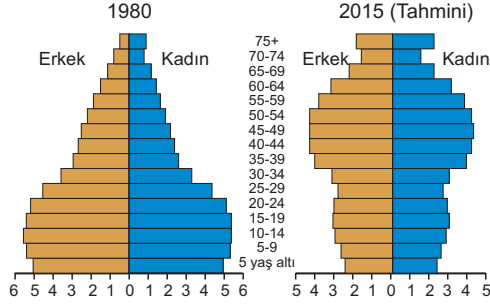
Japonya'nın günümüzdeki nüfus piramidi önemli nüfus problemi yaşadıkdan sonra hızla gelişen ülkelerde görülür.

Japonya'ya ait 1950, 2005 ve 2050 yılına ait tahmini nüfus piramitlerinin karşılaştırılması sonucu:

- Çocuk nüfusun ve nüfus artış hızının azaldığı
- Ölüm oranının azalması sonucu yaşlı nüfusun arttığı.
- Yaşlı nüfus oranının kadınlarda daha fazla olduğu görülür.

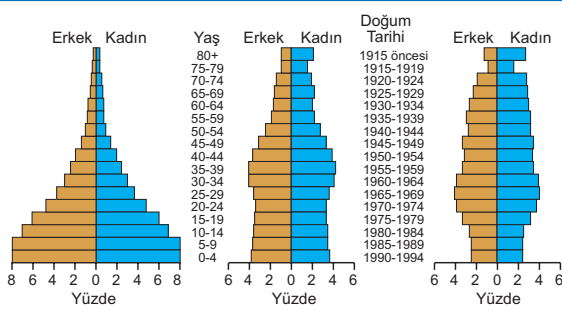
Japonya'da nüfus Avrupa ülkeleri gibi hızla yaşıyor.

Çin'in 1980 yılı ve 2015 yılına ait tahmini nüfus piramidi

Çin'e ait 1980 yılı ve 2015 yılına ait tahminleri yansıtan nüfus piramitlerinin karşılaştırılması sonucu:

- Nüfus artış hızının ve çocuk nüfus oranının azalacağı
- Sağlık ve beslenme imkanlarının artması sonucu doğuştan beklenen yaşam süresinin uzadığı
- Yaşlı nüfusun arttığı görülür.

Nüfusun hızlı arttığı bir ülke (Kenya)

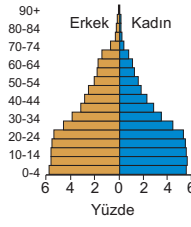
Nüfusun yavaş arttığı bir ülke (ABD)

Nüfusun hemen hiç artmadığı bir ülke (İtalya)

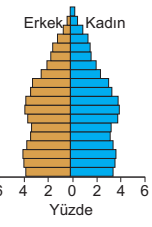
Kenya, ABD ve İtalya'ya ait nüfus piramitleri incelenmesi sonucu:

- Kenya'nın kenarları içe dönük bir nüfus piramidine sahip olduğu görülür. Kenya'da piramidin tabanının ABD ve İtalya'ya göre daha geniş olması nüfus artış hızının bu ülkede daha yüksek olduğunu gösterir. Gelişmiş ülkelerden İngiltere, Almanya ve Fransa gibi ülkelerin nüfus piramitleri sanayi devrimi öncesinde Kenya'nın nüfus piramidi gibiydi.
- ABD'de doğum oranının Kenya'dan az, İtalya'dan ise fazla olduğu, İtalya'nın nüfus piramidinde piramidin tabanının dar, Kenya'nın nüfus piramidinde ise tabanının geniş olmasından anlaşılır.

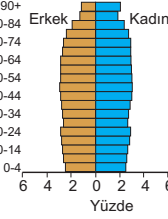
1901 Nüfus Sayımı (Ortalama yaş 23)

2001 Nüfus Sayımı (Ortalama yaş 35)

2101 Nüfus Sayımı (Ortalama yaş 45)

Günümüzde gelişmişlik düzeyi yüksek bir ülkenin 1901, 2001 yıllarına ait nüfus piramitleri ile 2101 yılına ait olası nüfus piramitlerinin incelenmesiyle:

- Nüfus artış hızının gelecekte azalmaya devam edeceği
- Doğuştan beklenen yaşam süresinin artmaya devam edeceği
- Çocuk nüfus oranının azalacağı
- Ülke insanının ortalama yaşının büyüyeceği
- 1901 yılında yaşlı nüfusta erkeklerin oranı fazlaysen, 2001 ve 2101'e ait nüfus piramitlerinde kadınların fazla olacağı görülmektedir.

100 yılın üzerinde yaşayan insanların % 85'i kadın

Time Dergisi'nin yaptığı bir araştırma, 100 yılın üzerinde yaşayan insanların % 85'inin kadın olduğunu ortaya koydu. Bunun temel nedeni olarak, erkeklerin kadınlara göre kalp ve damar hastalıklarına daha erken yakalanması gösterildi. Araştırmaya göre kadınlarda kalp ve damar hastalıkları 70 ile 80 yaşları arasında, yani erkeklerden 10 yıl sonra görülüyor.

Ayrıca kadınların vücudundaki demir oranı da erkekler göre daha az. Araştırmayı yapan Boston Üniversitesi'nden Tom Peris'e göre demir hücrelerin yaşlanmasında dolaylı paya sahip.

Peris bu savını, demir deposu olan kırmızı etin kalp damar hastalıkları üzerindeki etkisini ortaya koyan bir araştırma ile destekliyor ve kırmızı eti de kadınlara göre erkekler daha fazla tüketiyor.

Öte yandan haberde, yaşam süresini belirleyen unsurlar arasında genetiğin % 30, çevre koşulları, davranışlar ve yaşam boyu maruz kalınan faktörlerin ise % 70 oranında etkili olduğunu gösteriyor.

Peris'e göre, erkekler daha çok sigara içiyor, yüksek kolesterolle neden olan yemekler yiyor ve daha stresli yaşıyor.

Balıklarımız yaşadıkları denizlerdeki doğal ortamı bulunca ne kadar mutlu oldular değil mi?

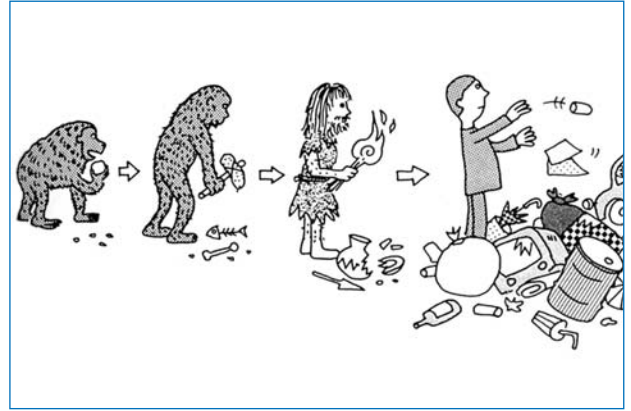
Nüfus hızla artması denizlerimizi hızla kirletiyor yakın bir tarihte çöplerimiz doğal çevrenin bir parçası olarak mı algılanacak acaba?

ABD uzun bir süreçte düşük doğum oranı yaşadıkdan sonra doğum oranının arttığı ülkelerdendir.

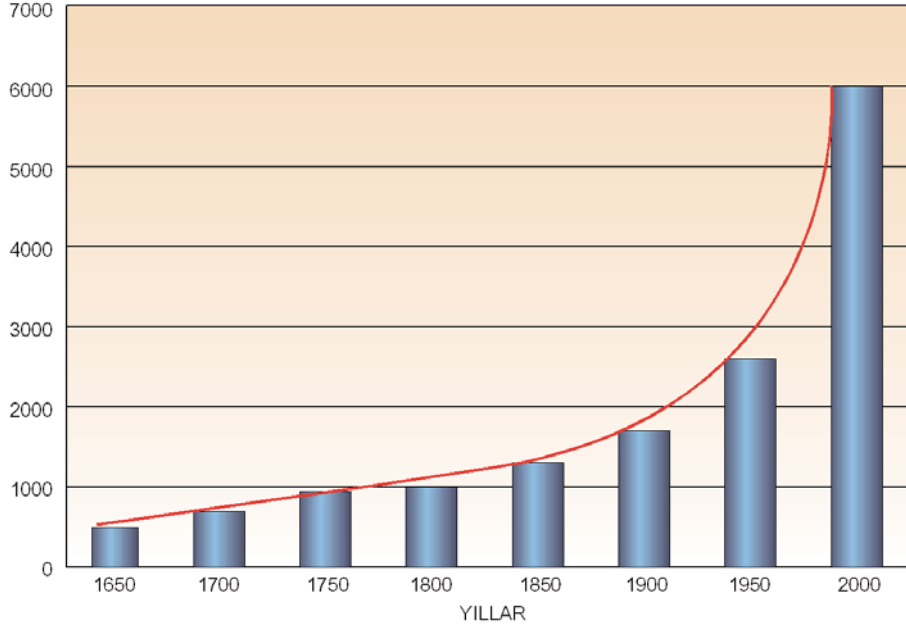
Nüfusumuz arttıkça çevremize verdiğimiz değerde azaldı.

Çok uzun bir tarihsel süreçten geçip modern insan haline gelen bir canlı olan insanın bu süreçte ürettiği çöp de arttı.

ETKİNLİK

Aşağıdaki grafikte 1650-2000 yılları arasında dünya nüfusunun değişimi gösterilmiştir.

- Dünya nüfusunun artışını gösteren eğri adeta "J" harfini andırmaktadır. Grafiklerde böyle bir artış anormal kabul edilir. Nüfus artışının kontrolden çıktığını göstermek için nüfus bilimciler (demograflar) buna "Deli J" adını vermektedir.

Bu grafiği inceleyerek aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

✓ Dünya nüfusu nereye kadar artabilir?

.....

.....

.....

✓ Dünya ne kadar insanı besleyebilir?

.....

.....

✓ Dünyamızın taşıma gücünün bir sınırı var mıdır?

.....

.....

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

1. Aşağıdaki özelliklerden hangisine sahip bir ülkede nüfus artış hızı daha yüksektir?

- A) Okullaşma oranının yüksek olduğu
- B) Kadının evlenme yaşının küçük olduğu
- C) Yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu
- D) Çalışan nüfusun çoğunun hizmet ve sanayi sektörlerinde çalıştığı
- E) Genç nüfus oranının düşük olduğu

ÇÖZÜM

Bir ülkede kadının evlenme yaşının küçük olması bu ülkenin gelişmişliğinin düşük olduğunu gösterir. Örneğin; Somali, Afganistan, Yemen gibi kadının evlenme yaşının küçük olduğu ülkelerde nüfus artış hızı yüksektir.

Yanıt B

2. Aşağıdakilerden hangisi belirtilen kıtanın en yoğun nüfuslanmış bölgelerinden değildir?

- A) Asya'nın Güney ve Güneydoğusu
- B) Afrika'da Gine Körfezi kıyıları
- C) Kuzey Amerika'da Göller Bölgesi
- D) Güney Amerika'da Aşağı Amazon Bölgesi
- E) Avrupa'nın batı kıyıları

ÇÖZÜM

Ekvatorial iklimin etkisindeki Aşağı Amazon Bölgesi'nde yüksek sıcaklık ve nem bu bölgede nüfuslanmayı olumsuz etkilemiştir.

Yanıt D

3. Günümüzde nüfusun ikiye katlanma süresinin en kısa olduğu ülkelerin en fazla olduğu kıta aşağıdakilerden hangisidir?

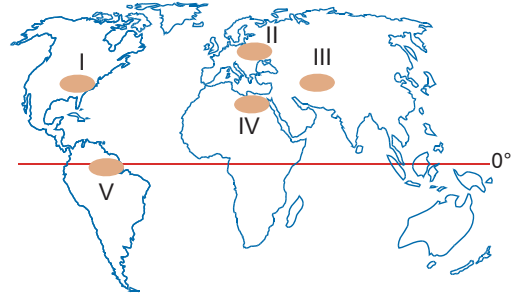
- A) Afrika
- B) Asya
- C) Avrupa
- D) Kuzey Amerika
- E) Güney Amerika

ÇÖZÜM

Nüfus artış hızının yüksek olduğu Afrika Kıtası'ndaki ülkelerin genel olarak nüfuslarının ikiye katlanma süresi kısadır.

Yanıt A

4.

Haritada numaralandırılmış alanlardan hangisinde ırmak boyları yoğun nüfuslanmamıştır?

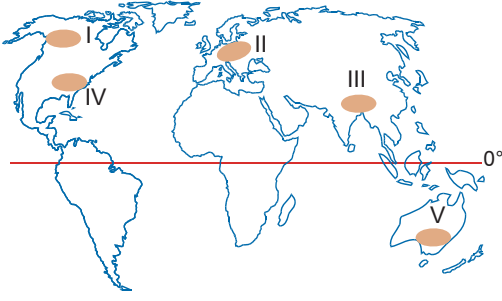
- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

ÇÖZÜM

Ekvatorial bölgede ırmak boyları yüksek sıcaklık ve nemliliğin etkisiyle az nüfuslanmıştır.

Yanıt E

5.

Çocuk yaştaki nüfusun fazlalığı, hem aile geçiminde hem de ülke kalkınmasında önemli bir etkiye sahiptir. Genç nüfusu daha fazla olan ülkeler, kaynaklarının önemli bir kısmını eğitim faaliyetlerine ayırmak zorunda kalır.

Buna göre, haritada numaralandırılmış bölgelerden hangilerinde ülke kaynaklarının önemli bölümü eğitim faaliyetlerine ayrılmak zorundadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Numaralandırılmış bölgelerden genç nüfusu en çok olan Güney Asya'daki III. bölgede ülke kaynaklarının önemli bölümü eğitim faaliyetlerine ayrılmak zorundadır.

Yanıt C

6. I. Doğal süreç
II. İç ve dış göçler
III. Savaşlar
IV. İklim şartları

Yukarıdakilerden hangileri kadın ve erkek nüfus oranını etkiler?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) I, II ve III E) II, III ve IV

ÇÖZÜM

I., II. ve III. durumlar kadın ve erkek nüfus oranlarını etkiler. Örneğin yakın bir geçmişte savaş geçiren ülkelerde kadın nüfus oranı daha fazladır.

Yanıt D

7. Aşağıdaki Avrupa ülkelerinden hangisi diğerlerine göre **daha seyrek** nüfuslanmıştır?

- A) Almanya B) Hollanda C) Fransa
D) Finlandiya E) İngiltere

ÇÖZÜM

Finlandiya yaklaşık 7 milyonluk nüfusu ile diğer ülkelere göre az nüfuslanmıştır.

Yanıt D

8. Aşağıdaki enlemlerden hangileri arasında alçak alanlar az nüfuslanmış, nüfus daha çok 1000-3000 metreler arasında toplanmıştır?

- A) 0° – 10° B) 30° – 45°
C) 50° – 60° D) 60° – 70°
E) 70° – 80°

ÇÖZÜM

Sürekli termik alçak basınç alanının etkisiyle düzenli yağış alan, güneş ışınlarını yıl boyu dik ya da dike yakın almanın etkisiyle yıllık sıcaklık ortalaması sürekli yüksek olan Ekvatorial iklim bölgelerinde nüfus daha çok 1000-3000 metreler arasında yoğunlaşmıştır.

Yanıt A

9. I. Din adamlarının toplumdaki etkinliğinin fazla olması
II. Erkek çocuk sahibi olma düşüncesi
III. Nüfusun çoğunun kırsal kesimde yaşaması ve birincil faaliyetlerle uğraşması
IV. Ekonomik istikrarsızlıkların yaşanması

Yukarıdakilerden hangileri bir ülkenin nüfus artışını yükseltici etki yapar?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) I, II ve III E) II, III ve IV

ÇÖZÜM

I., II. ve III. özellikler bir ülkede nüfus artış hızını yükseltir. IV. durum ise sanayi yatırımlarını azaltıp, işsizliği artırdığı için nüfus artış hızını düşürür.

Yanıt D

- 10.** I. Hızlı nüfus artışı sonucu köyden kente yaşanan göçlerin artması
 II. Yapılan barajlarda sulamalı tarım yapılan arazilerin artması
 III. Her kuşağa miras kalan toprakların daha küçük tarlalara bölünmesi
 IV. Tarım gelirlerinin düşmesinin etkisiyle çiftçilerin toprak korumaya yatırım yapmaması
 V. Geçim sıkıntıları çeken yoksul çiftçilerin giderek daha eğimli arazileri tarıma açmaya çalışmaları

Yukarıdaki ifadeleri sebep-sonuç ilişkisi içinde sıralarsak hangisinin bu sıralamada yeri olmadığını düşünebiliriz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

I., III., IV. ve V. durumlar hızlı nüfus artışının sonucu olarak gerçekleşen durumlardır. Yapılan barajlarla sulamalı tarım arazilerinden elde edilen geliri artırır.

Yanıt B**11. Aşağıdakilerden hangisi bir ülkenin gelişmişliği hakkında bilgi vermez?**

- A) Aritmetik nüfus yoğunluğu
 B) Bebek ölüm oranı
 C) Nüfusun ikiye katlanma süresi
 D) Kadınların ortalama evlenme yaşının büyük olması
 E) Çalışan nüfusun faaliyet kollarına göre dağılımı

ÇÖZÜM

Km²'ye düşen insan sayısı anlamına gelen aritmetik nüfus yoğunluğu bir ülkenin gelişmişlik durumu hakkında bilgi vermez.

Yanıt A

- 12.** I. Düzgün üçgen şekilli nüfus piramidi
 II. Kenarları içe dönük nüfus piramidi
 III. Arı kovanı şeklinde nüfus piramidi
 IV. Çan şeklinde nüfus piramidi

Yukarıdaki nüfus piramitlerinden hangilerine sahip ülkelerde yaşlı nüfus oranının daha yüksek olması beklenir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
 D) II ve IV E) III ve IV

ÇÖZÜM

Yaşlı nüfus oranı gelişmiş ülkelerde yüksektir. Arı kovanı ve çan şeklinde nüfus piramidi gelişmiş ülkelere aittir.

Yanıt E

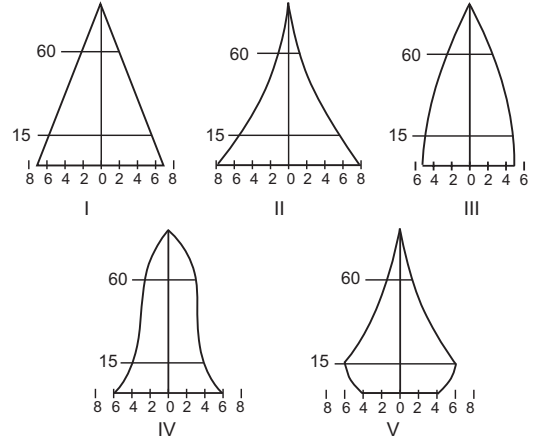
ÖLÇME DEĞERLENDİRME TESTİ

Aşağıda verilen boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Bir ülkede yaşıyan bütün insanların demografik, ekonomik, sosyal verilerinin toplanması ve bu verilerin değerlendirilmesi işlemine denir.
2. Osmanlı Devleti döneminde ilk kapsamlı nüfus sayımı döneminde 1831 yılında yapılmıştır. Bu sayımda vermeyen bölgeler bu sayımın dışında tutulmuştur.
3. nüfusun artması sosyal güvenliğe yapılan yatırımların artırılmasını gerektirir.
4. Demografi uzmanları geçmişte nüfus artışının hızlandığı ilk dönemin insanların yapısını bulmasıyla başladığını söylerler. Böylece avlanma kolaylaşmış, yetersiz beslenme azalmıştır.
5. Yaklaşık 10.000 yıl önce yaşanmış olan dönem insanların yerleşik düzene geçtiği devirdir.
6. Dünya nüfusunda üçüncü büyük sıçrama devrimi ile gerçekleşti.
7. Ekonomik kalkınma ve şehirleşme oranının yükselmesi gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızını
8. 60 yaş üstündeki nüfus oranının en fazla olduğu kıta, en az olduğu kıta'dır.
9. Sürekli yerleşmeden yoksun tek kıta'dır.
10. Amazon ve Kongo havzalarında ve yıl boyu çok yüksek olduğu için alçak alanlar az nüfuslanmış, nüfus daha çok 1000-3000 m'ler arasında toplanmıştır.

11. Dünya nüfus artışı yavaşladıkça, toplam nüfus içindeki yaşlıların payı
12. 1750-1800 yılları arasında gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte en fazla nüfus artışı Kıtası'nda oldu.

13.

- a) Doğum ve ölüm oranlarının düşük olduğu ülkeler nüfus piramidine sahiptir.
 - b) Bu beş nüfus piramidinden ve nüfus piramidine sahip ülkelerde yaşlı nüfus oranı daha fazladır.
 - c) nüfus piramidi yüksek doğum ve ölüm oranına sahip gelişmişlik derecesi düşük ülkelerin nüfus piramididir.
 - d) ABD, Kanada gibi uzun bir süreçte düşük doğum ve ölüm oranını yaşadıkdan sonra doğum oranının arttığı ülkeler nüfus piramidine sahiptir.
 - e) nüfus piramidi doğum oranında hızlı bir düşüş olan, ölüm oranının da düşük olduğu ülkelerin piramididir.
14. Ekonomisinde birincil ekonomik faaliyetlerin ağırlık taşıdığı ülkelerde nüfus artışı daha
 15. Ekonomisinde ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetlerin ağırlık taşıdığı ülkelerde nüfus artışı daha

Nüfusun gelişimi, dağılışı ve nitelikleri ile ilgili olarak verilmiş aşağıdaki durumları "doğru" (☺) ve "yanlış" (☹) şeklinde gruplandırınız.

16. Modern nüfus sayımlarının yapılmasının nedeni nüfusun niteliklerini tespit etmektir.
☺ ☹
17. Doğal süreç, göçler ve savaşlar bir ülke nüfusunun cinsiyet yapısını etkiler.
☺ ☹
18. Kuzey Amerika ülkelerinde nüfus artış hızı, Güney Amerika ülkelerinden fazladır.
☺ ☹
19. Tropikal Kuşak'ta alçak alanlar, sıcaklık ve nemin yüksek olmasından dolayı az nüfuslanmıştır.
☺ ☹
20. Kanada, Norveç, İsveç ve Finlandiya da nüfus ve yerleşme daha çok bu ülkelerin kuzeyinde toplanmıştır.
☺ ☹
21. Bir ülkede nüfusun yaş yapısını belirleyen en önemli etmen doğum oranıdır. Bunun dışında göçler, savaşlar ve salgın hastalıklar da bir ülke nüfusunun yaş yapısında etkili olur.
☺ ☹
22. Ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmiş, şehirleşme oranı yüksek, nüfus planlaması yapan ve kadınların çalışma hayatına girdiği ülkelerde nüfus artış hızı oldukça düşüktür.
☺ ☹
23. Sanayi Devrimi'yle birlikte en önemli nüfus artışı ve değişimi Kuzey Amerika'da yaşanmıştır.
☺ ☹
24. Kuzey Afrika'nın ve Avustralya'nın iç kısımları sıcak ve kurak şartların etkisiyle çoğunlukla az nüfuslanmıştır.
☺ ☹

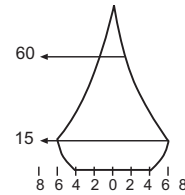
25. Doğum oranının düşük olduğu ülkelerde orta yaş ve yaşlı nüfus oranında düşüktür.
☺ ☹

26. Dünya genelinde kadın başına düşen bebek sayısı giderek azalmaktadır.
☺ ☹

27. Afrika'da çocuk nüfus oranı Avrupa Kıtası'na göre yüksektir. Bu durum Afrika Kıtası'ndaki ülkelerin kalkınmasını olumsuz etkilemektedir.
☺ ☹

28. Uzun bir zaman sürecinde düşük doğum ve ölüm oranlarından sonra doğum oranlarının arttığı ülkelere ABD ve Kanada en iyi örnektir.
☺ ☹

- 29.

Doğum oranında hızlı bir düşüşün görüldüğü, ölüm oranında düşük olduğu ülkeler yukarıdaki nüfus piramidine sahiptir.

- ☺ ☹

30. 15-64 yaş aralığındaki nüfusa çalışma çağındaki nüfus denir.
☺ ☹

31. Bir ülkede yaşayan toplam nüfusu bu ülkenin yüzölçümüne bölerek aritmetik nüfus yoğunluğunu bulunur.
☺ ☹

32. Özellikle az gelişmiş ülkelerde, tıp alanındaki gelişmeler sonucu ölüm oranlarının düşmesi, doğum oranlarının ise artış hızını devam ettirmesi sonucu nüfusun büyük hızla artmasına nüfus patlaması denir.
☺ ☹

33. Nüfus piramitleri bir ülkede nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını gösterir ve ülkelerin gelişmişlik derecelerine göre nüfus piramitleride farklıdır.
☺ ☹

1. I. Osmanlı Devleti'nde ilk kapsamlı nüfus sayımı II. Mahmut Dönemi'nde 1831 yılında yapılmıştır.
- II. Modern nüfus sayımları, ilk defa İskandinav ülkelerinde yapılmıştır.
- III. Modern nüfus sayımları asker ve vergi yükümlülerini belirlemek için yapılır.

Nüfus sayımlarıyla ilgili olarak yukarıda verilenlerden hangileri doğru değildir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III
2. I. Tarım alanında yaşanan gelişmelerin tarımsal işgücüne duyulan gereksinimi azaltması ve kentlere göçün artması
- II. Coğrafi Keşifler sonucunda Avrupa'nın zenginleşmesi
- III. Sanayi Devrimi ile birlikte insanların yerleşik yaşama geçmesi
- IV. 16. yüzyıldan itibaren Avrupa nüfusunun hızla artması

Yukarıdakilerden hangileri Sanayi Devrimi'ni doğuran nedenler arasındadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I, II ve IV E) II, III ve IV
3. 1950-2000 yılları arasında dünyada önemli bir nüfus artışı meydana gelmiştir. 1970 yılından günümüze ise nüfus artış hızı azalmasına rağmen dünya nüfusu artmıştır.

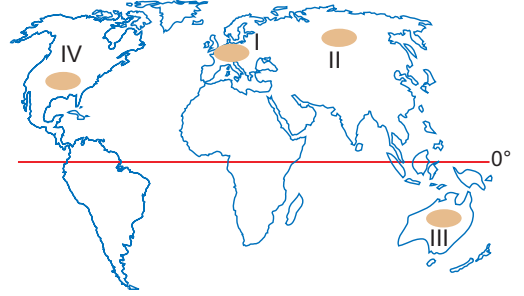
1970 yılından sonra dünya nüfus artışında gelişmiş ülkelerin payının az olmasının nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmiş olması
B) Bebek ölüm oranlarının düşük olması
C) Şehirleşme oranının yüksek olması
D) Nüfus planlamasının yapılması
E) Kadınların çalışma yaşamına girmesi

4. Aşağıdaki nehir havzalarından hangisinde nüfus yoğunluğu daha azdır?

- A) Amazon B) Nil C) Ganj
D) İndus E) Fırat

5.

Harita numaralanmış alanlardan hangileri dünyanın az nüfuslanmış alanları arasındadır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

6. I. Kuzey Amerika
II. Asya
III. Okyanusya

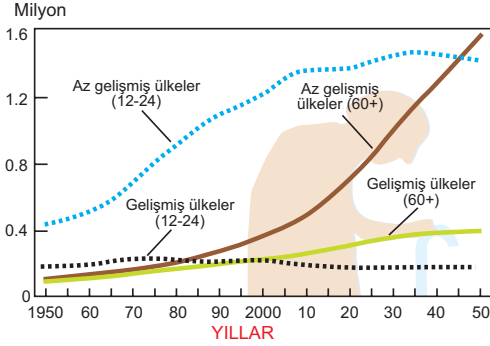
Yukarıdaki kıtalardan hangilerinin kuzey bölgelerinde sıcaklıkların yıl boyu çok düşük olmasının etkisiyle nüfus güney bölgelerine göre çok azdır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

7. Aşağıdaki Asya ülkelerinden hangisinin nüfus yoğunluğu daha azdır?

- A) Pakistan B) Hindistan C) Kazakistan
D) Malezya E) Filipinler

8. Aşağıdaki grafikte gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde 12-24 yaş grubu ile 60 yaş üstündeki nüfusun 1950 ile 2050 yılları arasında belli tahminleri de içeren durumu gösterilmiştir.

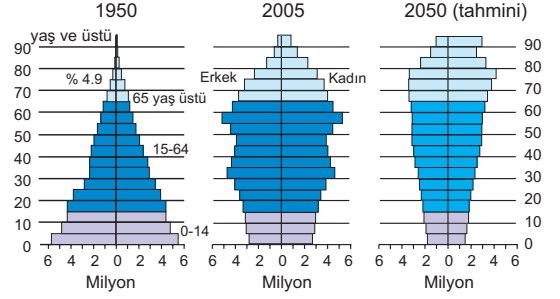
Sadece grafikteki bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Az gelişmiş ülkelerde 12-24 yaş grubundaki nüfus, 2000 yılından sonra da 30-35 yıl kadar daha artmaya devam edecektir.
- B) 2000'li yıllardan itibaren az gelişmiş ülkelerde 60 yaş üstündeki nüfus, gelişmiş ülkelere göre daha hızlı artacaktır.
- C) 1950-1990 yılları arasında gelişmiş ülkelerde 60 yaş üstündeki nüfus 12-24 yaş arasındaki nüfustan daha azdır.
- D) Toplam nüfus içinde 60 yaş üstündeki nüfusun en fazla olduğu kıta Avrupa'dır.
- E) Az gelişmiş ülkelerin geleceğe dönük nüfus projeksiyonlarında 12-24 yaş grubundaki nüfusun, 60 yaş üstündeki nüfustan az olduğu dönemlerde olacaktır.
9. I. Sanayi Devrimi'nden sonra nüfusun en çok arttığı kıta Avrupa'dır.
II. Çalışan nüfusun yaş ortalamasının en düşük olduğu kıta Kuzey Amerika'dır.
III. Nüfusu en çok olan kıta Asya'dır.
IV. Kuzey Amerika'da nüfus artış hızı Güney Amerika'dan fazladır.

Kıtaların nüfus özellikleriyle ilgili olarak verilen yukarıdaki ifadelerden hangileri doğru olamaz?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) II ve IV

10. Aşağıdaki grafiklerde Japonya'nın 1950, 2005 ve 2050 yılına ait tahmini nüfus piramitleri verilmiştir.

Aşağıdaki yorumlardan hangisi bu nüfus piramitlerinden çıkarılamaz?

- A) 2005 yılı ve 2050 yılı tahmini nüfus piramitlerine göre kadınlarda ortalama ömür daha uzundur.
- B) 2050 yılına ait tahmini nüfus piramidi düşük doğum ve ölüm oranlarından sonra, doğum oranlarının arttığını göstermektedir.
- C) 2005 yılı nüfus piramidinde 1950 yılı nüfus piramidine göre yaşlı nüfus oranı artmıştır.
- D) 2005 yılında 1950 yılına göre 0-14 yaşlarındaki çocuk nüfus oranı azalmıştır.
- E) Japonya'da gelecek dönemlerde çocuk nüfus ve nüfus artış hızı azalacaktır.

11. I. Yeraltı kaynakları
II. İklim şartları
III. Topografik özellikler
IV. Turizm potansiyeli

Yukarıdakilerden hangileri nüfus dağılışında etkili olan doğal etmenler arasındadır?

- A) I ve II B) II ve III C) I, II ve III
D) I, III ve IV E) I, III ve IV

12. I. Kadının evlenme yaşı düştükçe nüfus artış hızı düşer.
II. Ekonominin tarım ağırlıklı olduğu ülkelerde erkek çocuk sahibi olma düşüncesi nüfus artış hızını artırır.
III. Toplam nüfusta yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu ülkelerde nüfus artış hızı düşer.

Nüfus artış hızı ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğru değildir?

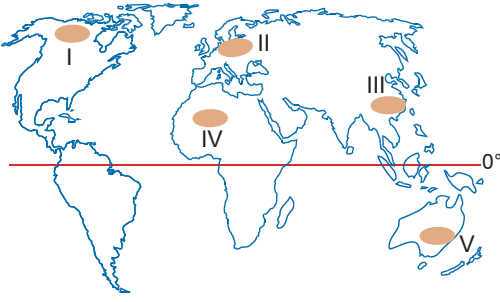
- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

1. I. Çocuk nüfus oranı
II. Yaşlı nüfus oranı
III. Bağımlı nüfus oranı
IV. Tüketici nüfus oranı

Doğum oranı yüksek olan ülkelerde yukarıdakilerden hangileri fazladır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) I, III ve IV E) II, III ve IV

2.

Harita numaralanmış bölgelerden hangisindeki nüfus artışının Dünya nüfus artışına katkısı daha fazladır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. **Aşağıdakilerden hangisi nüfusun dağılışında etkili olan doğal etmenlerdendir?**

- A) Ulaşım
B) Sanayi kuruluşları
C) Turizm
D) İklim şartları
E) Madencilik faaliyetleri

4. Dünya nüfusundaki üçüncü sıçrama Sanayi Devrimi ile gerçekleşmiştir.

Sanayi Devrimi'yle birlikte en önemli nüfus artışı ve değişimi aşağıdaki kıtalardan hangisinde yaşanmıştır?

- A) Afrika B) Asya C) Kuzey Amerika
D) Güney Amerika E) Avrupa

5. I. Sanayi Devrimi
II. İnsanların yerleşik yaşama geçmesi
III. İnsanların alet yapımını keşfetmesi
IV. Fransız İhtilali

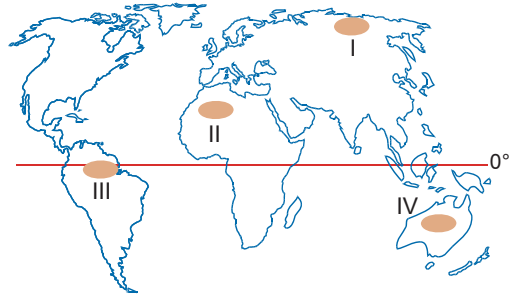
Yukarıdakilerden hangileri Dünya nüfusundaki sıçrama dönemlerindendir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve IV E) I, II ve III

6. **Aşağıdakilerden hangisi gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızının düşük olmasının nedenleri arasında değildir?**

- A) Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi
B) Şehirleşme oranının yüksek olması
C) Genç nüfus oranının fazla olması
D) Nüfus planlamasının yapılması
E) Kadınların çalışma yaşamında daha fazla yer alması

7.

Haritada numaralanmış bölgelerden hangilerinde nüfusun az olması aynı nedenlerden kaynaklanır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

8. I. Şehir ve kır nüfus oranı
II. Aritmetik nüfus yoğunluğu
III. Cinsiyet yapısı
IV. Doğurganlık oranı

Bir ülkeye ait nüfus piramidinden yukarıdakilerden hangileri çıkarılamaz?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

9. Taşıma gücü, herhangi bir ülkede veya bölgede varolan bütün ekonomik kaynaklar harekete geçirilerek, koşullarda zorlanma olmadan yaşayabilecek en fazla nüfus miktarıdır.

Aşağıdaki ülkelerden hangisinin nüfus taşıma gücü daha fazladır?

- A) Nijerya B) Brezilya C) Kanada
D) Pakistan E) Mısır

10. Aşağıdaki tabloda Hollanda, Türkiye ve Somali'nin yüzölçümü, nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu ve nüfus artışı verilmiştir.

Ülke	Yüzölçümü (km ²)	Nüfusu	Nüfus Yoğunluğu (km ²)	Nüfus Artışı (%)
Hollanda	33.811	15.900.000	443	0,8
Türkiye	814.579	68.000.000	82	1,8
Somali	637.657	7.800.000	13	3,0

Sadece tablodaki bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Nüfus yoğunluğu fazla olan ülkede nüfus artış hızı da fazladır.
B) Nüfus yoğunluğu ile nüfus artış hızı arasında ilişki yoktur.
C) Hollanda'da genç nüfus oranı en fazladır.
D) Somali'de yaşlı nüfus oranı en fazladır.
E) Doğurganlık oranı Türkiye'de Somali'den fazladır.

11. I. Çocuk nüfus oranı
II. Yaşlı nüfus oranı
III. Çalışan nüfus oranı
IV. Bağımlı nüfus oranı

Doğum oranının az olduğu ülkelerde yukarıdakilerden hangileri yüksek, hangileri düşüktür?

	Yüksek	Düşük
A)	I - II	II - IV
B)	I - III	II - IV
C)	II - III	I - IV
D)	II - IV	I - III
E)	III - IV	I - II

12. 1750-1850 yılları arasında gerçekleşen Sanayi Devrimi'yle birlikte en önemli nüfus artışı ve değişimi aşağıdaki kıtalardan hangisinde yaşanmıştır?

- A) Avrupa B) Asya C) Kuzey Amerika
D) Güney Amerika E) Afrika

13. Bir ülkenin gelişmişlik seviyesi düştükçe bu ülkede ikincil sektörde çalıştırılan çocuk işçi sayısı artar.

Buna göre, aşağıdaki ülkelerden hangisinde ikincil sektörde çalıştırılan çocuk işçi sayısının daha fazla olması beklenir?

- A) Japonya B) Kanada C) Bangladeş
D) Finlandiya E) İspanya

14. I. Nüfus piramitlerinden nüfusun cinsiyet yapısı belirlenir.
II. Cinsiyet oranları aynı ülkenin bölgelerinde farklılık gösterebilir.
III. Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus içinde erkek nüfus oranı daha fazladır.

Nüfusun cinsiyet özellikleriyle ilgili yukarıdakilerden hangileri söylenemez?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

15. Dünya nüfusunda, insanlık tarihi boyunca 3 büyük sıçrama dönemi yaşanmıştır.

Bu sıçramalardan birincisinin yaşandığı dönemde aşağıdaki doğal kaynaklardan hangisinin önemi artmıştır?

- A) Petrolün B) Taş kömürünün C) Toprağın
D) Taşların E) Demirin

16. I. Dünya nüfusu genellikle kıta kenarlarında yoğun, iç kısımlarda ise seyrek.
II. Amazon ve kongo havzalarında nüfus seyrek, Nil Havzası'ndaysa yoğundur.
III. Yerleşilebilen kıtalar içinde nüfus miktarı ve nüfus yoğunluğu en yüksek Asya Kıtası'dır.

Dünya nüfus dağılışıyla ilgili yukarıdaki genellemelerden hangileri doğru değildir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

15.

I. Ülke

II. Ülke

Yukarıdaki fotoğraflarda iki ayrı ülkede geleneksel aile yapılarına ait fotoğraflar görülmektedir.

Buna göre, bu iki ülkeyle ilgili aşağıdaki yorumlardan hangisi yapılamaz?

- A) I. ülkede nüfus artış hızı, II. ülkeye göre düşüktür.
B) II. ülkede genç nüfus oranı daha fazladır.
C) I. ülkede yaşlı bağımlı nüfus oranı daha fazladır.
D) II. ülkede kadının evlenme yaşı daha büyüktür.
E) II. ülkede iç ve dış göçler yoğun olarak yaşanır.

17. I. Şehirleşme oranının yüksek olması
II. Yaşlı nüfus oranının yüksek olması
III. Kadınların çalışma hayatına girmesi
IV. Bebek ölüm oranının düşük olması

Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızının düşük olmasının nedenleri arasında yukarıdakilerden hangileri yoktur?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) Yalnız IV
D) II ve III E) III ve IV

1. I. Tibet Platosu
II. Amazon Havzası
III. Sibirya'nın kuzeyi
IV. İç ve Batı Avustralya

Yukarıdaki bölgelerden hangilerinde yükseltinin fazla olması sıcaklıkları düşürdüğü için nüfuslanma düşüktür?

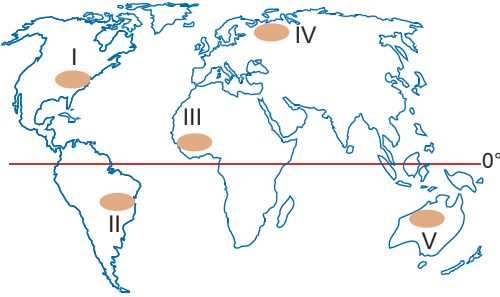
- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve IV E) III ve IV

2. I. Okyanusya Kıtası, diğer yerleşebilen kıtalara göre çok az nüfusa sahiptir.
II. Kuzey Amerika'nın ve Asya'nın güneyi kuzeyinden daha fazla nüfuslanmıştır.
III. Kuzey Amerika'da nüfusun alansal dağılışı, Güney Amerika'dan daha düzenlidir.

Dünya'da nüfusun alansal dağılışıyla ilgili yukarıdakilerden hangileri söylenemez?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

3.

Haritada numaralanmış bölgelerden hangisinde kadın başına düşen bebek sayısı daha fazladır?

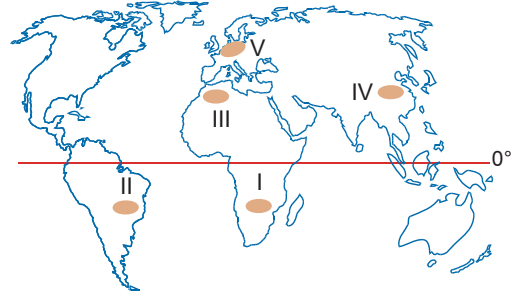
- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. I. Asya
II. Okyanusya
III. Afrika

2005 yılı nüfus sayımı miktarlarına göre bu kıtaların toplam nüfusları en çok olandan en az olana doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) I - II - III B) I - III - II C) II - I - III
D) II - III - I E) III - II - I

5. Genç nüfus oranının çok az olduğu ülkelerde yaşlı nüfus oranı önemli sorun oluşturmaktadır.

Buna göre, haritada numaralandırılmış bölgelerden hangisinde yaşlı nüfus oranının fazla olması önemli bir sorundur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. I. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı
II. Aritmetik nüfus yoğunluğu
III. Nüfusun cinsiyet durumu
IV. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi

Bir ülkenin nüfus piramidinden yukarıdakilerden hangileriyle ilgili bilgi elde edilebilir veya yorum yapılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) I, II ve III E) I, III ve IV

7. I. Dünya genelinde kadın başına düşen bebek sayısı giderek azalmaktadır.
 II. Genç nüfus oranının çok az olduğu ülkelerde yaşlı nüfus önemli bir sorun oluşturur.
 III. Gelecekte ortalama yaşam süresinin uzaması nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde de yaşlılık sorunu ortaya çıkacaktır.
 IV. Doğurganlık oranı gelişmekte olan ülkelerde gelişen ülkelere göre düşüktür.

Nüfus artışıyla ilgili yukarıdaki genellemelerden hangileri doğrudur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
 D) I, II ve III E) II, III ve IV

8. Herhangi bir yerdeki kadın ve erkek nüfus oranını aşağıdakilerden hangisi etkilemez?

- A) İç ve dış göçler
 B) Savaşlar
 C) Doğal süreç
 D) Kültürel değerler
 E) Nüfus artış hızı

9. Aşağıdaki ülkelerden hangisinde gelecekte ortalama yaşam süresi uzayacağı için yaşlılık sorunu ortaya çıkacaktır?

- A) Almanya B) Brezilya C) İngiltere
 D) Fransa E) Hollanda

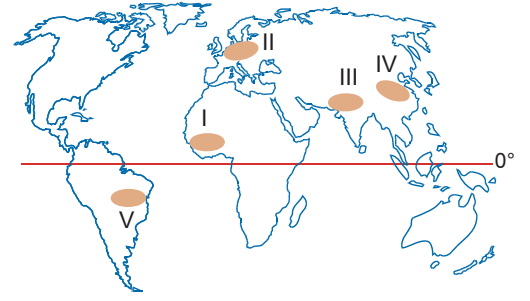
10. Aşağıdaki ülkelerden hangisinde nüfusun cinsiyete göre dağılımı daha dengesizdir?

- A) Afganistan B) Fransa C) Türkiye
 D) Almanya E) Arjantin

11. Bir ülkede nüfusun dağılışı iklim ve yer şekillerinden önemli ölçüde bağımsız ise bu ülke için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Nüfus artış hızı yüksektir.
 B) Çan ya da arı kovanı şeklinde nüfus piramidine sahiptir.
 C) Yaşlı nüfus oranı azdır.
 D) Bağımlı nüfus nüfus oranı fazladır.
 E) Nüfusun ikiye katlanma süresi kısadır.

12.

Harita numaralanmış bölgelerden hangisindeki nüfus artışının dünya nüfus artışına katkısı daha azdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

13. Aşağıdakilerden hangisi modern nüfus sayımlarının amaçları arasında değildir?

- A) Okuma yazma bilmeyen nüfusu belirlemek
 B) Nüfus hareketlerini belirlemek
 C) Nüfusun eğitim durumunu belirlemek
 D) Asker sayısını belirlemek
 E) Nüfusun mesleklere göre dağılımını belirlemek

14. I. Asker sayısını belirlemek
 II. Okuma yazma bilmeyen nüfusun belirlenmesi
 III. Vergi yükümlüklerini belirlemek
 IV. Nüfusun eğitim durumunu belirlemek

Yukarıdakilerden hangileri 20. yüzyıl öncesi nüfus sayımlarının amaçları arasındadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
 D) II ve III E) III ve IV

15. I. Amazon → Brezilya
 II. Nil → Mısır
 III. Brahmaputra → Hindistan
 IV. Yenisey → Rusya Federasyonu

Yukarıdaki nehirlerden hangilerinin havzasında nüfus yoğunluğu daha fazladır?

- A) Yalnız II B) Yalnız III C) Yalnız IV
 D) I ve IV E) II ve III

..... ANADOLU LİSESİ 2010-2011 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI
10. SINIFLAR 1. DÖNEM 2. YAZILI SINAVI SORULARI

ADI SOYADI :

SINIF-NO :

Aşağıdaki ifadelerde boşluk bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Osmanlı Devleti'nde ilk kapsamlı nüfus sayımı II. Mahmut döneminde 1831 yılında yapılmış olup ve yükümlülüklerini belirlemeye yöneliktir.
2. Nüfus bilim uzmanları, insanlık tarihi boyunca dünya nüfusunun büyük sıçrama dönemi yaşadığını düşünmektedir.
3. Dünya nüfustaki ilk sıçrama insanların yapımını keşfetmesiyle yaşanmıştır.
4. Güney Amerika'daki Bölgesi'nde sıcaklık ve yağış fazla olduğu için nüfuslanma çok azdır.
5. Doğurganlığın yüksek olması nedeniyle Kitası'nın nüfusu 2000 yılında Avrupa nüfusunu geçmiştir.

Aşağıdaki ifadeleri “doğru” (☺) ya da “yanlış” (☹) olarak belirleyiniz.

6. Çan şeklindeki nüfus piramidi çok uzun bir zaman sürecinde düşük doğum ve ölüm oranlarından sonra doğum oranlarının arttığı ABD ve Kanada gibi ülkelere özgüdür.
☺ ☹
7. Herhangi bir bölgedeki kadın ve erkek nüfus oranını göçler ve savaşlar en fazla etkiler.
☺ ☹

8. Asimetrik şekilli nüfus piramidi, doğum oranında hızlı bir düşüş görüldüğü, ölüm oranının da düşük olduğu ülkeler aittir.

☺ ☹

9. Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu kıta Asya'dır.

☺ ☹

10. Dünya nüfustaki üçüncü sıçrama insanların yerleşik yaşama geçmeleri ve tarımla uğraşmalarıyla neolitikte yaşanmıştır.

☺ ☹

11. Sanayi Devrimi'yle birlikte en önemli nüfus artışı ve değişimi aşağıdaki kıtalardan hangisinde yaşanmıştır?

- A) Kuzey Amerika'da
- B) Güney Amerika'da
- C) Asya'da
- D) Avrupa'da
- E) Afrika'da

12. Aşağıdaki bölgelerden hangisi Dünya'nın seyrek nüfuslanmış bölgelerinden değildir?

- A) Amazon Bölgesi
- B) Tibet Platosu
- C) Kuzey Afrika'nın iç kısımları
- D) Güneydoğu Asya kıyıları
- E) Antarktika kıyıları

13. Aşağıdakilerden hangisi nüfus dağılışında etkili olan doğal etmenlerdendir?

- A) Ulaşım B) Turizm C) Sanayi
D) Toprak türü E) Tarım

14. Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızının düşük olmasında aşağıdakilerden hangisi etkili değildir?

- A) Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmiş olması
B) Şehirleşme oranının yüksek olması
C) Nüfus yoğunluğunun yüksek olması
D) Nüfus planlamasının yapılması
E) Kadınların çalışma yaşamına girmesi

15. Bir ülkenin nüfus piramidinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Ülkenin gelişmişlik düzeyi
B) Nüfus artış hızı
C) Yaşlı nüfusta kadınlarınmi, erkeklerinmi fazla olduğu
D) Aritmetik nüfus yoğunluğu
E) Nüfusun cinsiyet yapısı

NOT BAREMİ

1-10 arası sorular : 6 puan

11 - 15 arası sorular : 8 puan

Sınav süresi 20 dakikadır.

Coğrafya Öğretmeni

Veysel Boynueğri